

Jonas Sjöstedts tal i Almedalen 2019-07-02

(DET TALADE ORDET GÄLLER)

Vänner, Almedalsbesökare, gotlänningar, fastlänningar,
alla ni därhemma framför teven!

Visby i början av juli är en av de vackraste platserna i Sverige.

Det är också en plats där vanliga människor kan komma väldigt nära politiker och andra makthavare.
Det är fint. Det är väldigt fint, och väldigt svenskt. Det är demokrati i shorts och kortärmat.

Vi är många som gärna vill ha det just så.

Jag vill inte att Almedalen ska vara ett ställe för storföretagen och deras lobbyister. Det ska vara ett ställe där man hörs även om man inte vill sälja något. Jag vill se folkrörelsernas och föreningarnas Almedalen!

Jag vill inte att Almedalen ska vara ett ställe som vanligt folk känner sig främmande inför. Där man undrar vad som pågår på roséminglen bakom murarna. Vem som helst ska kunna kroka på husvagnen, dra hit och känna sig välkommen.

Jag vill inte att Almedalen ska vara ett ställe för högerextremister. Det här ska vara en plats för det demokratiska samtalet.

Almedalen ska aldrig någonsin tillåtas vara ett ställe där homosexuella, bi- och transpersoner inte känner sig trygga. Eller inte kan komma hit.

Vi kan inte ha en situation där nazister är ett hot mot andra människors säkerhet och i praktiken begränsar andra människors yttrandefrihet. Det är dags att skärpa lagen. Vänsterpartiet kräver en snabb översyn av ordningslagen och lagen om hets mot folkgrupp.

***

Sommaren är här och snart har många av oss semester.
Att ha semester på sommaren är lika självklart som myggbett och glass.

Men semestern har ju inte alltid funnits.
Det är en av arbetarrörelsens stora reformer.

Hade högern fått bestämma hade det blivit annorlunda.
Semester skulle bli för dyrt, sa de. Svenska företag skulle slås ut.
Men de hade fel, och de förlorade.

I arbetarrörelsens Sverige säger vi därför "vi ses i augusti".

Hade högern fått bestämma kanske det hade varit "vi ses på måndag".

***

Så tacka arbetarrörelsen för semestern! En av våra bästa reformer.

Vet ni – jag tycker det finns en stark symbolik i hur man uttrycker sig: vi säger ”nu TAR vi semester”.
Inte ”nu FÅR vi semester”.

Det påminner oss om att det är en rätt som vi har kämpat för.
Det är vi själva som jobbar ihop våra lediga dagar.

Och bara så ni vet: jag tycker att det är helt okej att också Ulf Kristersson tar semester – fast hans parti var emot den.
Det slutar ofta så för högern. Man kan skrämmas med välfärdsreformer när de ännu inte är införda.
Hur dyrt och dåligt det kommer bli.
Men när de är förverkligade så är det inte så dumt!

Eller hur, Ulf?

***

Idag tänkte jag inte prata så mycket om de som tar semester, utan om de som har sommarlov:
barnen. Om barnen och om jämlikheten.

För barnen var sommarlovet en plåga en gång i tiden. Det tänker vi inte så ofta på idag.

När folkskolan infördes på 1800-talet gick storbönderna och skogsägarna med på att låta barnen gå i skolan på vinterhalvåret, men på sommaren behövdes dom för att sätta potatis, gallra betor, valla boskap eller hjälpa till med timmerflotningen.

I dag har det där fått ett romantiskt skimmer kring sig: man pratar om att barnen ”hjälpte till” på gården på sommaren. Men ofta var det inte på sina föräldrars jordlotter som man arbetade, utan hos storbonden. Och en sommartjänst kunde pågå från april till oktober.

Då var sommaren en tid när barn inte fick vara barn. Då var barnen bara billig arbetskraft.

I dag är sommaren en årstid då barnen tvärtom kan få utlopp för allt det fantastiska med att vara ett barn.

Efter att ha kämpat med att sitta still och lyssna i skolan får man springa runt och leka.

Blanda den bästa geggamoja som världen skådat.
Bygga en sned koja i skogen.
Satsa en hel förmiddag på att levla upp i Fortnite.
Åka på läger och bli kär i en Sofia från Eskilstuna.

***

Men sommaren är inte lika fantastisk för alla barn.
Kapitalismen – att ett litet fåtal äger det allra mesta – skapar stora ekonomiska skillnader.

I dagens Sverige går den stora skiljelinjen mellan en liten ekonomisk elit och en stor majoritet av vanliga löntagare som skapar mer värde än var de får i lön.

Det räcker inte ens att jobba och göra rätt för sig. I dagens Sverige kan du arbeta heltid och ändå räknas som fattig. Ska det kallas utveckling?

Klasstillhörigheten går i arv. Som barn är det sannolikt att du inte bara ärver din mammas ögon och din pappas näsa utan också deras position i arbetslivet, deras makt och vanmakt, deras status.

Arbetarrörelsen och välfärdsstaten har ökat jämlikheten.
Det blev mycket bättre att vara barn i Sverige under 1900-talet.
Men helt och hållet rådde politiken inte på klassamhället.

Barn i Sverige har fortfarande väldigt olika livsvillkor.
Och de senaste åren har skillnaderna till och med börjat öka.
De ökar så snabbt, att om det fortsätter så här så kan det bli värre än i USA redan på 2030-talet.

Jag vet hur det ser ut där, i USA. Jag och min fru bodde i New York för några år sedan, och när vi skulle få barn handlade vi i en affär med babyprodukter på Brooklyn Mall. Där fanns det broschyrer framme vid disken som gjorde reklam för att öppna särskilda sparkonton för att kunna betala barnens högskolestudier.

Folk måste börja spara innan barnen ens har fötts.
Vilka kan göra det?
Ett sådant system befäster naturligtvis klassamhället.
Om var och en måste klara sig bäst den kan, så går utbildningen i arv istället för att vara en chans för alla att bli vad de vill.

Så ska vi inte ha det!

***

Ojämlikhet är alltid konkret. För barn också.

En del måste dela rum med sina syskon långt upp i tonåren.

En del måste stanna hemma i stan hela sommarlovet.

En del får gå i skolor där lärarna inte har tid att hjälpa dem.

Det kanske mest hjärtskärande med ojämlikheten är att barn är så medvetna om den och skapar egna strategier för att den inte ska märkas.

Sociologen Stina Fernqvist visar i sin avhandling hur barn i familjer som har dåligt med pengar är mer sparsamma och försiktiga med saker. För de vet att de kanske inte kan ersättas.
Och de ställer mindre krav, ber om färre saker.
För att bespara föräldrarna plågan att behöva säga att "tyvärr, vi har inte råd".
Barn vet.

På vissa håll ser det helt annorlunda ut. Ekonomen Mikael Holmqvist har skrivit en bok om rikemansområdet Djursholm.
Där är förskolor och skolor fyllda med kvarglömda prylar och kläder som ingen någonsin hämtar.
Ni vet de där lådorna med bortglömda kläder som finns på alla skolor och förskolor.

I Djursholm är de lådorna gigantiska – för när man har gott om pengar så står man inte letar bland smutsiga kläder. Då lämnar man dem hellre om man tappar bort dem.

Tänk det överflödet: att inte ens bry sig om att leta efter en borttappad jacka. Och så andras knapphet, mitt i det överflödet.
Det hör ihop.

Knappheten inte bara RÅKAR finnas samtidigt som överflödet, utan knappheten finns PÅ GRUND AV överflödet. Djursholmsdirektören håller ner lönerna för sina anställda så att deras barn måste gå med håll på jackärmarna. Sedan letar han inte ens efter sina egna barns märkesjacka när den försvinner.

***

Med demokratiska beslut kan vi faktiskt åstadkomma något annat än de orättvisor som kapitalismen skapar. Vi behöver inte acceptera marknadens fördelning. Det gäller såklart familjepolitiken också. Vi behöver inte säga att varje familj får klara sig bäst den kan.

”Mina barn och andras ungar” brukar man prata om, när man har lättare att se fel hos andras barn än i sina egna.

Men den som vill ha samhälle som är bra att leva i, kan inte strunta i NÅGRA barn. Det är klokt – också för den som har det bra ställt – att bry sig om ”andras ungar”.

Du ska bry dig om hur andras ungar har det, för det kan avgöra om de ägnar sommaren åt att stjäla cyklar – eller åt att vara ledare i knattefotbollen på idrottsplatsen.

Du ska bry dig om hur andras ungar har det, för det kan avgöra om de blir schyssta klasskompisar till dina barn – eller om det kommer att märkas i skolan att de har det tufft hemma.
Du ska bry dig om hur andras ungar har det, för det kan avgöra om de klarar skolan och jobbar och gör Sverige till ett bättre land – så att du kan se fram emot en trygg ålderdom.

Vi finns i det här samhället tillsammans, både våra barn och andras ungar. ALLA förlorar på om några lämnas efter. ALLA vinner på jämlikhet.

***

Men det ska vara jämlikhet på riktigt! Inte bara på pappret.
Formellt lika möjligheter, det har varenda arbetarbarn haft länge. Vad det handlar om är ju att verkligen stå på samma startlinje i livet. När sexåringarna går till sin första dag i förskoleklass, ryggsäckarna på ryggen, pirr i magen.
Då ska de faktiskt ha samma chans.
Det är bara i det jämlika samhället de har det.
Det är bara i det jämlika samhället man kan vara fri på riktigt.

***

När vänstern pratar om hur dåliga uppväxtvillkor påverkar barn, då pratar högern om dåliga föräldrar. Det är deras förklaring till varför det finns fattiga barn.

Om inte arbetarklassföräldrar la så mycket pengar på cigaretter.
Om de inte drack så mycket läsk.
Om folk bara kunde tänka efter innan de skaffade barn.

Så sa överklassen för hundra år sedan också. Om bara arbetarklassen var lite mer sparsam och skötsam, så skulle det inte finnas någon fattigdom.

Precis som med alla andra problem så individualiserar man ojämlikheten. "Ingenting beror på samhället. Det är bara ditt eget fel."

Jag tror att alla föräldrar vill vara bra föräldrar. En del lyckas inte, i alla fall inte hela tiden.

Men klassamhället uppstod inte när folk började köpa läsk och cigaretter.

Det där är bara klassförakt. Klassförakt ovanifrån.

Det finns ett mönster här såklart. Överallt där det finns en orättvisa, finns det en högerpolitiker som säger att folk får skylla sig själva.

DE ser aldrig att dålig ekonomi beror på att man inte fick gå upp till heltid.

Eller att facket förlorade den sista löneförhandlingen.

Eller att man fick färre timmar för att företaget ska spara.

För den verkligheten vill ju överklassen och högern inte se.

Men ibland, då är de på ICA tillsammans med vanligt folk, och ser att folk lägger upp läsk på kassabandet. Och Då ser de plötsligt förklaringen till samhällsklyftorna.

Det råkar naturligtvis vara just den förklaring som innebär att ingenting i samhället behöver ändras.

***

Politik kan göra ett orättvist samhälle rättvisare. Men idag räcker inte politiken till.

Tvärtom: den ekonomiska politiken är noga riggad för de rika. Regeringen sitter och förhandlar med Centerpartiet och Liberalerna om hur de ska sänka skatten för de rikaste medan kommunerna skär i skolan och förskolan.

Då lyckas samhället inte ge lika möjligheter. Skolan lyckas inte göra så att alla kommer ikapp sina kompisar. Den ekonomiska familjepolitiken blir sämre på att omfördela, enligt en alldeles ny rapport från Rädda Barnen.

Det beror inte på att det blivit svårare. Det beror på att de inte vill. Det är skillnad på höger och vänster.

Den förra mandatperioden hade Vänsterpartiet inflytande över den ekonomiska politiken. Det märktes.

Det var fyra reformår. Nu väntar fyra magra år.

Överklassen äter oss ur huset, med sina RUT-avdrag och sin sänkta värnskatt.

Låt mig påminna om hur det var FÖRRA mandatperioden. Vi genomförde reform efter reform för barnen:

-Pengar till kommunerna för att arrangera sommarlovsaktiviteter

- Glasögonbidrag så att alla kunde få glasögon
- Gratis bussresor på sommarlovet
- Upprustning av skolgårdar och förskolegårdar
- Fler anställda på fritids
- Gratis simundervisning för alla 6-åringar
- Underhållsstödet höjdes, äntligen, för ensamstående föräldrar

Men det där störde högern.

Det störde Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna att vi byggde ut välfärden. Så fort de fick chansen rök bussresorna, simundervisningen och sommarlovsstödet. Istället sänktes skatten för de rikaste.

Högern vill inte att barn ska ha rätt till saker.
De vill hellre att de ska be om att få.

Jag kommer ihåg en kommentar när det var en diskussion om att föräldrar var tvungna att köpa frukt till sina barn för att ha med till skolan. "Det finns ju massor med äpplen", skrev någon, "varför knackar man inte på i ett villaområde och frågar om att få"?

Det är så högern vill ha det. Det är problemet i ett nötskal.
Den som inte har råd ska be om saker. Då är de nöjda.

Vet ni vad? Varför knackar inte överklassen dörren i ett höghusområde och ber om sina skattesänkningar? Från dörr till dörr.
Det är ju där alla bor som finansierar dem. Gå och be om att få!

***

Nej, i Sverige ska barn inte behöva be om äpplen eller om annan hjälp – man ska ha rätt till saker. Barn har rätt till en god uppväxt. Jämlikhet och sociala reformer ska det vara, inte allmosor. Ingen ska behöva be morsan gå till socialen för att få lov att åka på sommarlägret.

Sverige kan bättre än så.

***

När det gäller barnreformerna hänger allt nu på Stefan Löfven.
Han har lovat oss i Vänsterpartiet att försvara de här reformerna och försöka återinföra dem som försvann.

Och det tycker jag att han borde göra, redan i höstens budget.
Det här är inte någon symbolpolitik. Det är handfasta, konkreta förbättringar av barnfamiljers vardag. Jag får så många kommentarer, så många mejl, om hur stor skillnad de här reformerna gör för vanligt folk.

I Sverige ska vi inte backa tillbaka sociala reformer. Hur går det då med människors förtroende för politiken?

Reformerna ska tillbaka!

***

Men vi nöjer oss inte med det.

Vi har nya förslag för att öka jämlikheten. Det kan inte hjälpas. Det ligger i vårt DNA, som någon journalist sa.

Tidigare i dag har vi presenterat ett förslag som skulle ge folk billigare buss- och tågresor ute i länen. Det är ett förslag för klimatet, för jämlikheten och inte minst för de barn som växer upp i familjer med sämre ekonomi.

De ska också kunna delta i fritidsaktiviteter, ta sig till sommarjobbet, träffa kompisar, sticka och bada. När kompisarna tar bussen för att bada ska ingen behöva hitta på ursäkter för att stanna hemma.

Det funkar inte som i Stockholm överallt. Det är inte så enkelt att bara ta bussen istället för bilen – om det är tre timmar till nästa buss. Kollektivtrafiken måste bli ett bättre alternativ för fler på landsbygden. På många håll måste det bli fler avgångar, nya linjer. På andra håll är det priserna som måste ner.

Därför kommer Vänsterpartiets budgetförslag i höst att innehålla 2 miljarder per år till den regionala kollektivtrafiken.

Inget barns sommarlov ska stå och falla med ett buskort.

***

Greta är ett fint namn.

Jag stod väldigt nära min mormor. Hon hette Greta, precis som min egen dotter, mormor föddes 1909.

Jag kommer ihåg hur hon berättade om stora händelser i sitt liv.

Om när hon såg det första flygplanet flyga över fälten i Västergötland. Om när första världskriget startade och kyrkklockorna ringde och hon gömde sig under köksbordet.

Mormor fick gifta sig med svart bröllopsklänning för att hon var gravid. Hon skämdes så mycket över den där klänningen att hon aldrig hade framme sitt bröllopsfoto. Det låg gömt bakom en hylla. Hon fick sex barn, hon gav upp sitt yrke som sjuksköterska.

När hon blev gravid var det nog inte så mycket att välja på, det var bara att gifta sig med morfar varken hon ville eller ej.

För släktens rykte.

Det där ligger inte särskilt långt bort i tiden.

Det svenska bondesamhället hade sina inslag av hederskultur.

Vårt samhälle har redan lyckats pressa tillbaka de här normerna en gång. Vi har redan gått en match mot det här, och vänstern stod mitt i den. Det var inte minst vänstern som rökte ut det gamla samhällets föreställningar om kvinnor som släktens ägodel.

Som stred för lika arvsrätt för alla barn, för rätt till abort, tillgång till preventivmedel och homosexuellas rättigheter – som utmanade konservativa kontrollerande påbud.

Inga tjejer i Sverige tillhör sin släkt eller sin familj.

Det finns inget försvar för det. Man ska kunna bestämma över sitt eget liv. Hedersförtrycket visar att vi är långtifrån klara.

Hur gjorde vi förra gången, för att vädra ut de konservativa idéerna som drabbade min mormor Greta?

Det var en uppgörelse med kontrollerande normer och föreställningar, men också en politik för ekonomisk jämlikhet, en politik som gjorde det möjligt för var och en att stå på egna ben. En modernisering av samhället.

Det är samma sak idag. Det här är inte någon fråga vid sidan om jämlikhetspolitiken. Det är en fråga mitt i den.

Över 100 000 tjejer lever idag under någon typ av hedersförtryck.

Det kan handla om att inte kunna ha killkompisar, krav på att vara oskuld, begränsningar i möjligheten att röra sig fritt utomhus på egen hand. Det kan också i slutändan handla om att förskjutas av sin familj, om rått våld och mord. Det finns hela skalan.

Eftersom många tvingas foga sig i förtrycket behöver det inte alltid sluta med fysiskt våld. Det kan göra det svårt att upptäcka.

När är det bara en snäll storebror som följer med till badstranden för att lillasyster är för liten för att gå själv – och när går det över till övervakning?

Det är där i början som det blir tydligt att det här inte bara är något som polisen och hårdare lagar kan lösa. Det är allas vårt ansvar, det kräver hela samhällets uppmärksamhet. Ofta är det den gemensamma välfärden som står för de där öppna ögonen.

De finns i skolan, i socialtjänsten. Områden som nu drabbas av högerns skattesänkningar. När välfärden blir tunnare blir det färre som kommer att hinna se de förtryckta flickorna.

Hederskulturen bygger på föreställningen att vi inte är individer, utan bara en del av familjen eller släkten. Att familjens rykte är viktigare än vår egen vilja. Den synen har alltid varit raka motsatsen till vad vänstern står för. Vår politik har alltid handlat om att frigöra individerna från de gamla kollektiven: från männens makt att bestämma över kvinnorna, från församlingen, från andras välvilja. Frigörelse från alla bojor – så att vi sedan kan ingå i gemenskaper på lika villkor. Det är socialismens grundtanke.

***

Hederskulturen hänger också ihop med det svenska klassamhället. Forskning visar att social rörlighet, ökad jämlikhet, luckrar upp hederskulturen. Klassamhällets segregering stärker den.

Det måste till en jämlikhetspolitik. Det måste till att de här barnen och familjerna möter moderna normer i skolan. Det måste till att föräldrarna får jobb, får nya nätverk och tro på en framtid i det nya samhället.

De högerpartier som pratar om hedersförtrycket men som ökar klassklyftorna ökar också segregeringen i vårt land och minskar mångas möjligheter. Det är precis därför vänstern behövs i den här kampen. De som vägrar se betydelsen av jämlikhet kommer att misslyckas.

Alla har rätt att välja sitt eget liv. I Vänsterpartiets Sverige ska ingen tvingas på några svarta klänningar. Du umgås med vem du vill, du går vart du vill, du klär dig hur du själv vill, du blir kär i vem du vill och vill du gifta dig i chockrosa – så gör du det!

***

Om några veckor, på andra sidan sommarlovet, finns det en massa 6-åringar som sätter på sig sin första skolryggsäck och går till sina första skoldagar.

Även om några ryggsäckar är arvegods, och några är de allra fränaste Star Wars-ryggsäckarna, så ska de där ryggsäckarna packas med samma innehåll. Vi kan inte ge barnen något annat löfte. Ni ska ha samma förutsättningar att bli det ni vill. Det är också precis det som har gjort Sverige starkt.

Det där förstår allt fler.

Över hela världen växer kraven på jämlikhet. Fler och fler förstår att ojämlikheten skadar samhällen, skadar tilliten, försvårar klimatomställningen.

Men i Sverige står välfärden inför tuffa tider. Här planeras för nedskärningar och skattehöjningar runt om i vårt land: i Ljusdal, Gävle, Örebro, Luleå, Filipstad och Trelleborg. Här sänker regeringen skatten för dem i toppen, avvecklar arbetsförmedlingen, fortsätter låta riskkapitalisterna ha sina sugrör rakt ner i den gemensamma kassakistan.

Det där är inte hållbart, och det är naturligtvis inte framtiden. Det finns något väldigt otidsenligt över mitten-högerpolitiken som styr Sverige just nu. Det är idéer på övertid.

Man behöver inte åka längre än till Danmark och Finland för att se en helt annan inriktning. Där samarbetar Socialdemokraterna vänsterut, med vänsterpartier. Det är bara så man kan få välfärd istället för ökade klyftor, sammanhållning istället för rasism, rättvisa villkor för landsbygden.

Vi är så många som ser hur mycket bättre det blir när vi samarbetar.

När vi har ett samhälle där man kan lita på att välfärden fungerar och där vi hjälper varandra.

Där kvinnor har samma möjligheter som män, där vi fixar klimatmålen och där vanliga löntagare har mer att säga till om på jobbet.

Ett Sverige som är bra för alla – inte bara för de rikaste.

Tack för mig. TA semester. Glöm inte matchen i morgon!

Vi ses snart igen, då tar vi nya tag för jämlikhet och rättvisa.